

Сумський державний педагогічний університет
імені А.С. Макаренка

Навчально-науковий інститут фізичної культури

Кафедра логопедії

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор НН інституту
фізичної культури

Михайло ЛЯННОЙ
«31» серпня 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ СПЕЦМЕТОДИКА РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ

Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка

Спеціальність: 016 Спеціальна освіта (016.01 Логопедія)

Освітньо-професійна програма: 016 Спеціальна освіта (Логопедія)

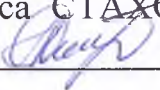
Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

Мова навчання: українська

Погоджено науково-
методичною комісією
НН інституту фізичної культури
«31» серпня 2023 р.

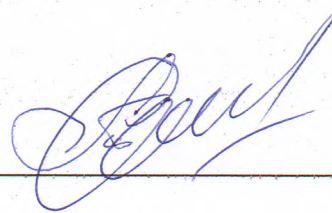
Голова

Людмила МОРОЗ, к. п. н., доцент

Розробник: Лариса СТАХОВА, кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри логопедії

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри логопедії
Протокол № 1 від «29» серпня 2023 р.

Завідувач кафедри
Анатолій КРАВЧЕНКО, к.п.н., професор

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів: 5	бакалавр	Обов'язкова/ вибіркова	
		Рік підготовки:	
		3-й	3-й
Семестр			
5-й		5-й	
Лекції			
26 год.		6 год.	
Практичні, семінарські			
28 год.		6 год.	
Лабораторні			
- год.		- год.	
Самостійна робота			
94		136	
Консультації:			
2 год.		2 год.	
Загальна кількість годин: 150 год.		Вид контролю: екзамен	

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни *Специметодика розвитку мовлення* є психолого-педагогічна і методична підготовка майбутніх фахівців до професійно-мовленнєвої діяльності в системі національної дошкільної освіти.

Основними завданнями вивчення дисципліни є:

методичні – підготувати студентів з теоретичних питань методики розвитку мовлення в об'ємі необхідному майбутнім спеціалістам для ефективної організації формування мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку;

пізнавальні – ознайомитись із психофізіологічними процесами, що забезпечують різні види мовленнєвої діяльності, з рівнями організації мовленнєвої функціональної системи;

практичні – навчити студентів використовувати теоретичні знання на практиці;

виховні - виховувати у студентів працьовитість, відповідальність до виконання завдань курсу, дисциплінованість, самостійність.

Вивчення дисципліни спрямовано на формування в студентів програмних компетентностей:

інтегральна компетентність:

ІК - здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі і практичні проблеми спеціальної та інклюзивної освіти у процесі корекційнопедагогічної, діагностико-консультативної, дослідницької та культурнопросвітницької діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування основних теорій і методів спеціальної освіти (логопедії) і характеризується комплексністю та невизначеністю умов;

загальні компетентності (ЗК):

ЗК-3 - здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;

ЗК-4 - здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях;

ЗК-5 - здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово;

ЗК-6 - здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології;

ЗК-7 - здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями;

ЗК-9 - здатність до міжособистісної взаємодії;

ЗК-10 - здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

спеціальні компетентності (СК):

СК-1 - усвідомлення сучасних концепцій і теорій функціонування, обмеження життєдіяльності, розвитку, навчання, виховання і соціалізації осіб з особливими освітніми потребами;

СК-2 - здатність до аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду становлення і розвитку спеціальної та інклюзивної освіти, логопедії;

СК-3 - здатність застосовувати психолого-педагогічні, дефектологічні, медико-біологічні, лінгвістичні знання у сфері професійної діяльності;

СК-4 - здатність планувати та організовувати освітньо-корекційну роботу з урахуванням структури та особливостей порушення мовлення, актуального стану та потенційних можливостей осіб із особливими освітніми потребами;

СК-5 - здатність реалізовувати ефективні корекційно-освітні технології у роботі з дітьми, підлітками, дорослими з особливими освітніми потребами (порушеннями мовлення), доцільно обирати методичне й інформаційно-комп'ютерне забезпечення;

СК-7 - здатність дотримуватися вимог до організації корекційно-розвивального освітнього середовища;

СК-8 - готовність до діагностико-консультативної діяльності;

СК-10 - здатність до системного психолого-педагогічного, логопедичного супроводу сім'ї, яка виховує дитину з особливими освітніми потребами;

СК-12 - здатність організовувати дитячий колектив, створювати в ньому рівноправний клімат і комфортні умови для особистісного розвитку вихованців та їхньої соціальної інтеграції;

СК-18 - здатність оцінити структуру, механізм та ступінь тяжкості мовленнєвого дефекту, здійснити диференційну діагностику мовленнєвого порушення, оцінити особливості психофізичного розвитку, визначити потенційні можливості осіб із мовленнєвими порушеннями;

СК-19 - здатність здійснювати профілактику порушень усного та писемного мовлення в осіб різного віку на засадах соціальною, педагогічного та психологічного характеру.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Для ефективного вивчення навчальної дисципліни важливим є попереднє опанування наступними дисциплінами: «Вступ до спеціальності», «Психологія», «Психолінгвістика».

3. Результати навчання за дисципліною

Програмні результати навчання	РН 2. Здійснювати дослідження та/або провадити інноваційну діяльність з метою отримання нових знань, створення нових та удосконалення традиційних технологій викладання і супроводження та в ширших мультидисциплінарних контекстах. РН 5. Аргументувати, планувати та надавати психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги (допомогу) відповідно до рівня функціонування, обмеження життєдіяльності та розвитку дитини з особливими освітніми потребами, забезпечувати ефективність власних дій. РН 6. Встановлювати ефективну взаємодію з батьками, колегами, фахівцями, різними соціальними інституціями з метою забезпечення якості спеціальної та інклюзивної освіти на засадах партнерства. РН 10. Здійснювати спостереження за дітьми з порушеннями мовлення, реалізовувати корекційно-педагогічну роботу з урахуванням їхніх психофізичних, вікових особливостей, індивідуальних освітніх потреб, можливостей та здібностей. РН 11. Здійснювати управління складною діяльністю у сфері
-------------------------------	---

	спеціальної та інклюзивної освіти та у ширших контекстах, розробляти плани і заходи з їх реалізації, забезпечувати якість освіти, оцінювати ефективність і результативність діяльності. РН -13. Володіти методиками сприяння соціальній адаптації осіб з порушенням мовлення, їхньої підготовки до суспільної та виробничої діяльності. РН 15. Проводити необхідні діагностичні (немає в СК) засоби для визначення особливостей мовленнєвого розвитку (зокрема мовленнєвої патології) у дітей та дорослих, планувати корекційно-логопедичний процес та прогнозувати його результативність. РН 17. Впроваджувати в професійну діяльність методики та педагогічні технології навчання, виховання, супроводу та реабілітації осіб із мовленнєвими порушеннями.
--	--

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Кількість балів	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90 – 100	Студент виявляє творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для творчого вирішення навчальних завдань, переконливо аргументує відповіді, обґрунтовує власні міркування та умозаключення.
82 - 89	Студент вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, правильно вирішує навчальні завдання, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких не значна, добирає аргументи для підтвердження думок.
74 - 81	Студент вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; в цілому самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти допущені помилки.
64 - 73	Студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є суттєві.
60 - 63	Студент володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за вихідний, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні, з допомогою викладача може виправляти значну кількість суттєвих помилок.
35-59	Студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.
1 - 34	Студент володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів.

Розподіл балів

Поточний контроль												Разом	Екзам ен	Сума
РОЗДІЛ 1			РОЗДІЛ 2		РОЗДІЛ 3								25	100
T 1.1	T 1. 2	T 1. 3	T 2. 1	T 2. 2	T 3.1	T 3. 2	T 3. 3	T 3. 4	T 3. 5	T 3.6	T 3. 7			
Поточний контроль														
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	60		
Контроль самостійної роботи														
2	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	15		

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82 - 89	B	добре
74 - 81	C	
64 - 73	D	задовільно
60 - 63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: екзамен, комплексна контрольна робота, поточне теоретичне опитування, реферати, есе, презентації результатів виконаних завдань та досліджень, інші види індивідуальних та групових завдань.

6.

6. Програма навчальної дисципліни**6.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни**

**РОЗДІЛ І.
ТЕОРЕТИКО-ІСТОРИЧНІ ЗАСАДИ ТЕОРІЇ І
МЕТОДИКИ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ**

Тема 1.1. Наукові засади теорії і методики розвитку мовлення

Теорія і методика розвитку мовлення як наука. Предмет, об'єкт, зміст, завдання теорії і методики розвитку мовлення як наукової дисципліни. Міждисциплінарні зв'язки у викладанні теорії і методики розвитку мовлення. Методологічні засади теорії і методики розвитку мовлення. Природничі засади теорії і методики розвитку мови. Психологічні засади теорії і методики розвитку мовлення. Лінгводидактичні засади теорії і методики розвитку мови. Закономірності розвитку мовлення дітей (Л. Федоренко). Принципи засвоєння і навчання дітей рідної мови.

Тема 1.2. Історичний огляд становлення та розвитку теорії і методики розвитку мовлення як науки

Погляди Я.А. Коменського на навчання дітей рідної мови. Вклад В. Одоєвського в розвиток і становлення методики. Вчення К. Ушинського про рідну мову. Розвиток методики навчання рідної мови й ознайомлення з навколишнім в кінці XIX – на початку XX ст. Внесок Є. Водовозової в методику розвитку мовлення дітей. Діяльнісний підхід до розвитку мовлення дітей. Є.Тихеева про засоби й методи навчання дітей рідної мови. Софія Русова – фундатор методики навчання дітей рідного мовлення в українському дитячому садку. В. Сухомлинський та його лінгводидактичні погляди. Сучасні дослідження з проблем дошкільної лінгводидактики.

Тема 1.3. Завдання, зміст, засоби, форми, методи і прийоми розвитку мовлення дітей

Значення рідної мови у вихованні дітей. Завдання дошкільних закладів у розвитку мовлення. Зміст і завдання роботи з розвитку мовлення. Мета сучасної дошкільної лінгводидактики (Н.Гавриш). Навчання дітей дошкільного віку рідної мови як лінгводидактична проблема. Вимоги сучасної школи до розвитку мовлення дітей. Засоби реалізації програми. Форми роботи з розвитку та навчання рідної мови в дошкільному закладі. Методи і прийоми розвитку та навчання рідної мови в дошкільному закладі. Умови успішного виконання програми з розвитку мовлення. Мовлення вихователя – один з основних чинників мовленнєвого розвитку дітей.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ РАНЬОГО І ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Тема 2.1. Особливості розвитку мовлення дітей раннього віку

Значення мови в розвитку дітей раннього віку. Необхідність цілеспрямованого керівництва розвитком мовлення дітей з боку дорослих. *Перший рік життя.* Становлення мови дітей першого року життя. *Другий рік життя.* Особливості розвитку мовлення дітей другого року життя. *Третій рік життя.* Особливості розвитку мовлення дітей третього року життя.

Тема 2.2. Особливості розвитку мовлення дітей дошкільного віку

Характеристика мовлення дітей молодшого дошкільного віку. Базисна характеристика мовлення дітей 4 років. Характеристика мовлення дітей середнього дошкільного віку. Базисна характеристика мовлення дітей 5 років. Характеристика мовлення дітей старшого дошкільного віку. Досягнення в розвитку мовлення дітей цього віку. Базисна характеристика мовлення випускника дошкільного закладу освіти.

РОЗДІЛ 3. ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Тема 3.1. Методика виховання звукової культури мовлення

Закономірності засвоєння звука дитиною. Особливості засвоєння дітьми фонем. Роль слухового й мовно-рухового аналізаторів у засвоєнні дітьми звуків (В. Бельтюков, О. Гвоздєв, Н. Швачкін). Сприймання звуків на слух і їх артикуляція. Усвідомлення звукового аспекту рідного мовлення (О. Гвоздєв, С. Бернштейн, В. Бельтюков, Н. Швачкін, Д. Ельконін, Л. Журова та ін.). Характеристика компонентів звукової культури мовлення. Передумови виховання звукової культури мовлення. Особливості звуковимови дітей різних вікових груп. Завдання й зміст виховання звукової культури мовлення. Система роботи щодо виховання звукової культури мовлення. Фронтальна та індивідуальна робота з дітьми. Засоби виразності мовлення, їх характеристика. Методика виховання виразного мовлення у дітей в різних вікових групах.

Тема 3.2. Методика розвитку зв'язного мовлення дітей

Поняття зв'язного мовлення. Види зв'язного мовлення (діалогічне, монологічне). Особливості засвоєння дітьми дошкільного віку зв'язного мовлення. Методика розвитку діалогічного мовлення. Методика навчання дітей монологічного мовлення (розповідання). Зміст і завдання навчання дітей монологічного мовлення. Структурні компоненти заняття.

Використання сюжетно-рольових, дидактичних ігор, вправ, мовних логічних задач у навчанні зв'язного мовлення.

Тема 3.3. Методика формування лексико-граматичних категорій мовлення в дітей

Закономірності засвоєння слова дитиною. Етапи оволодіння словами. Ускладнення вимог програми до словника дітей у різних вікових групах. Принципи словникової роботи. Характеристика методів і прийомів словникової роботи. Специфіка занять із словникової роботи, їх види й методика проведення. Розвиток словника в різних видах діяльності. Робота над словником на заняттях з усіх розділів програми виховання. Загальне поняття про граматичну будову мовлення. Становлення граматичної будови мовлення у дітей.

Тема 3.4. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей

Художньо-мовленнєва діяльність як педагогічна категорія. Сутність і структура художньо-мовленнєвої діяльності (А. Богуш, Н. Гавриш, Т. Котик). Функції художньо-мовленнєвої діяльності. Основні змістові лінії художньо-мовленнєвої діяльності. Зміст і базисні характеристики художньо-мовленнєвої діяльності дітей у Базовому компоненті дошкільної освіти та варіативних програмах. Джерела і жанри художнього читання. Принципи добору літературних творів для читання й розповідання дітям. Принципи ознайомлення дітей з художніми творами. Форми роботи з книгою в дошкільному закладі. Види і типи занять із художньої літератури. Методика їх проведення у різних вікових групах. Використання творів художньої літератури й малих фольклорних жанрів в повсякденному житті, на заняттях із інших розділів програми. Поезія в роботі з дошкільниками. Драматизація та інсценування за змістом художніх творів у різних вікових групах.

Тема 3.5. Навчання елементів грамоти

Поняття навчання грамоти. Теоретичні засади навчання грамоти. Короткий історичний огляд методів навчання грамоти у вітчизняній та зарубіжній педагогіці. Сучасні варіанти методик навчання грамоти дітей дошкільного віку. Підготовка руки до письма. Види й характеристика наочних, дидактичних посібників, методика їх використання в процесі навчання грамоти. Наступність і перспективність з навчання дітей рідної мови в дошкільних закладах освіти та першому класі школи. Форми і методи забезпечення наступності і перспективності з навчання дітей та учнів рідної мови. Мовленнєва готовність дітей до школи. Діагностика мовленнєвої готовності дітей до школи (А.Богуш).

Тема 3.6. Розвиток комунікативних навичок дітей дошкільного віку із порушеннями мовлення.

Мовлення як засіб спілкування. Формування комунікативних навичок в онтогенезі. Характеристика комунікативних навичок дітей дошкільного віку

із порушеннями мовлення. Формування комунікативних навичок дітей дошкільного віку із порушеннями мовлення.

Тема 3.7. Спільна робота дошкільного закладу і сім'ї з розвитку мовлення дітей.

Сім'я як основа формування мовленнєвої компетентності дитини. Єдність вимог дошкільного навчального закладу й сім'ї до культури дитячого мовлення. Завдання, форми й зміст роботи дошкільного навчального закладу й сім'ї з розвитку мовлення дітей.

6.2. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Самост.р		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Самост.р
РОЗДІЛ 1. Теоретико-історичні засади теорії і методики розвитку мовлення												
Тема 1.1. Наукові засади теорії і методики розвитку мовлення												
	10	2	2			6	12	1	1			10
Тема 1.2. Історичний огляд становлення та розвитку теорії і методики розвитку мовлення як науки	12	2	2			8	10					10
Тема 1.3. Завдання, зміст, засоби, форми, методи і прийоми розвитку мовлення дітей	12	2	2			8	110					10
РОЗДІЛ 2. Особливості розвитку мовлення дітей раннього і дошкільного віку												
Тема 2.1. Особливості розвитку мовлення дітей	16	4	4			8	412	1	1			10

<i>раннього віку</i>												
Тема 2.2. Особливості розвитку мовлення дітей дошкільного віку	12	2	2			8	10					10
Розділ 3. Формування мовленнєвої компетенції дітей дошкільного віку												
Тема 3.1. Методика виховання звукової культури мовлення	12	2	2			8	9 14	2	2			10
Тема 3.2. Методика розвитку зв'язного мовлення дітей	12	2	2			8	12					13
Тема 3.3. Методика формування лексико- граматичних категорій мовлення в дітей	12	2	2			8	12					13
Тема 3.4. Методика організації художньо- мовленнєвої діяльності дітей	12	2	2			8	14	2	2			13
Тема 3.5. Навчання елементів грамоти	12	2	2			8	12					13
Тема 3.6. Розвиток комунікативних навичок дітей дошкільного віку із порушеннями мовлення	12	2	2			8	10					12

Тема 3.7. <i>Спільна робота дошкільного закладу і сім'ї з розвитку мовлення дітей</i>	12	2	2			8	20					12
<i>Підсумкове</i>	4		2		2		22				2	
Усього годин	150	26	28		2	94	150	6	6		2	136

6.3. Теми практичних (семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Наукові засади теорії і методики розвитку мовлення.	2	1
2	Історичний огляд становлення та розвитку теорії і методики розвитку мовлення як науки	2	
3	Завдання, зміст, засоби, форми, методи та прийоми розвитку мовлення дітей.	2	
4	Особливості розвитку мовлення дітей раннього віку.	4	1
5	Особливості розвитку мовлення дітей дошкільного віку.	2	
6	Методика розвитку зв'язного мовлення дітей	2	2
7	Методика формування лексико-граматичних категорій мовлення в дітей.	2	
8	Методика виховання звукової культури мовлення.	2	
9	Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей.	2	2
10	Навчання елементів грамоти.	2	
11	Розвиток комунікативних навичок дітей дошкільного віку із порушеннями мовлення	2	
12	Спільна робота дошкільного закладу і сім'ї з розвитку мовлення	2	
13	Підсумкове	2	
Разом		28	6

7. Рекомендовані джерела інформації

Основна:

1. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика : Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах. Підручник / За ред. А. М. Богуш. Друге видання, доповнене. К. : Видавничий Дім «Слово», 2011. 704 с.
2. Богуш А. М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років. Монографія. К.: Видавничий Дім «Слово». 2004.
3. Базовий компонент дошкільної освіти (державний стандарт дошкільної освіти). Нова редакція. URL : https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

Додаткова:

1. Бабич Н.Д. Основи культури мовлення. – Львів, 1990.
2. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. – К., 1999.
3. Білан О.І. Організація роботи і планування з навчання дошкільників розповідання засобами ілюстрації. – Львів, 2003.
4. Богуш А.М. Готуємо руку дитини до письма. - Тернопіль, 1999.
5. Богуш А.М. Заняття з розвитку мови в дитячому садку. – К., 1988.
6. Богуш А.М. Методика розвитку рідної мови і ознайомлення з навколишнім у дошкільному закладі. Практикум. – К., 1995.
7. Богуш А.М. Теоретичні засади художньо-мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку // Педагогіка і психологія. – 1998. - №3.
8. Богуш А.М. Теорія і методика розвитку мови дітей раннього віку. – К., 2004.
9. Богуш А.М., Орланова Н.П., Зеленко Н.І., Лихолетова В.К. Методика розвитку рідної мови і ознайомлення з навколишнім у дошкільному закладі / За ред. А.М. Богуш. – К., 1992.
10. Богуш А., Шиліна Н. Мовленнєва готовність старших дошкільників до навчання в школі. – Одеса, 2003.
11. Гавриш Н. Розвиток зв'язного мовлення дошкільнят. – К., 2006.
12. Гавриш Н. Художнє слово і дитяче мовлення. – К., 2005.
13. Горпинич В.О. Сучасна українська літературна мова. – К., 1999.
14. Кашуба Л.І. Підготовка до школи дітей шестирічного віку. – Тернопіль, 2001.
15. Крутій К.Л. Мовленнєве заняття: досвід, проблеми, пропозиції. – Запоріжжя, 1998.
16. Культура української мови / За ред. В.М. Русанівського. – К., 1990.
17. Пироженко Т.О. Мовленнєве зростання дошкільника. – К., 1999.

18. Розвиток українського мовлення у дошкільників. Програма-довідник для дошкільних закладів з українським мовним режимом / Укл. Н. Я. Дзюбишина-Мельник. – К., 1991.
19. Атрощенко Т. О. Підготовка майбутнього вихователя до формування мовленнєвої компетентності дошкільника в процесі різних режимних моментів в ДНЗ. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2013. №10. С.24-32.
20. Богуш А.М., Трифонова О.С., Кисельова О.І., Горіна Ж.Д., Черкасов М.П. Формування мовної особистості на різних вікових етапах : монографія. Одеса : ПНЦ АПН України, 2008. 271 с.
21. Братіца Х. Ігри та вправи для стимуляції мовленнєвого розвитку дітей раннього віку із ОМЗ. *Сучасне дошкілля: актуальні проблеми, досвід, перспективи розвитку*. Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція студентів, магістрів та молодих науковців (23 жовтня 2020 року). Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2020. 343 с. С.33-36.
22. Гавриш Н. Відроджуємо Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). Комплексний підхід до розвитку мовлення поєднує в собі навчання мови та розвиток мовленнєвих умінь та навичок. *Дошкільне виховання*. 2021. №3. С.3-8.
23. Гавриш Н. В. Технологія «Художнє слово і дитяче мовлення». 2005. Київ. 128 с.
24. Гужанова Т. С. Використання казок для формування мовної компетенції дітей старшого дошкільного віку. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/28609/1/2.PDF>
25. Івах С. М., Паласевич І. Л. Психолого-педагогічні умови мовленнєвого розвитку дітей раннього віку в процесі спілкування з дорослими. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020 р. № 69, Т. 1. С.84-87.
26. Калмикова Л.О. Психологія формування мовленнєвої діяльності у дітей дошкільного віку : монографія. Київ : Фенікс, 2008. 497 с.
27. Ковтун О. В. Теоретичні аспекти поняття «загальномовленнєві уміння». *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського*. Одеса : ПНПУ ім. К. Д. Ушинського, 2010. Вип. 11-12. С. 200-209.
28. Крамаренко-Щудло К. Ф. Розвиток мовлення дітей молодшого дошкільного віку в умовах розвивального середовища. *Tendances scientifiques de la recherche fondamentale et appliquée*. 2020. Volume 3. С.44-48.
29. Лопатіна Г. О. Становлення мовленнєвої особистості дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення. *Науковий вісник ХДУ*. 2019. № 4. С.253-259.
30. Луцан Н.І. Мовленнєво-ігрова діяльність дітей дошкільного віку. Одеса: ПНЦ АПН України – СВД М.П.Черкасов. 2005. 319 с.
31. Мартинчук О. Активізація мовленнєвої діяльності дітей раннього віку в освітньому просторі дошкільного навчального закладу. URL :

http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/psling_2011_8_10.pdf

32. Полєвікова О. Б., Швець Т. А. Сім'я та дитячий садок: виховуємо дитину разом. Х. : Вид.група «Основа». 2018. 126 с

33. Стахова Л., Кравцова І. Формування фразового мовлення в дітей, які не розмовляють. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Вип 42, том 2. С.222-227.

34. Трифонова О. С. Розвиток мовленнєвої діяльності дітей у працях науковців. *Наука і освіта*. 2012. № 5. С. 123-129.

35. Хоменко С.О. Порівняльна характеристика розвитку мовлення у дітей раннього віку в нормі та з порушеннями. *Науковий часопис. Корекційна педагогіка*. 2013. Серія 19. Випуск 23. С.258-261.